

Sámeláhkaevttohus 1990

Riikkabeivviid šiehttama mielde nannejuvvo:

1. Kapihttal. Oppalaš njuolggadusat

1§ Lága ulbmil. Dáinna lágain máhcahuvvo sámeálbmogii vuoigatvuohta eatnamii, čáhcái ja ealáhussii ja lámččojuvvo vuodđu sámeálbmoga kultuvrra, giela ja servodatlaš dili ovddideapmái.

2§ Lága vuosttassadji. Dát lámka čuvvojuvvo vuosttassadjásaččat jos dán lágas ii nuppeláhkai mearriduvvo.

3§ Sápmelaš. Sápmelaččain oaivvilduvvo dán lágas olmmoš, guhte lea

- i) Nu gohčoduvvon lappalainen dahjege dakkár guolásteaddji-, meahcebevdi- dahje duottarsápmelačča maŋisboahtti, guhte lea eana- dahje heaggagirjji merkejumi mielde máksán sámevearu, dahje
- ii) Dakkár sámenálát olmmoš, guhte ieš dahje guđe vánhemiin dahje áhkuin dahje ádjáin unnimustá okta lea oahppan sámeagiela vuosttas giellanis, ja su maŋisboahtti.

4§ Sámiid ruovttuguovlu, sámeealáhusat, sámesiida ja sámoktasašeana.

Sámiid ruovttoguvlui gullet Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddaid viidodagat ja Soađegili gieldda Sámi bálgosa viidodat dakkárin go dat ledje 1.1.1990.

Eatnama ja čázi geavaheapmi boazodikšuma ja guolle- ja meahcebevddu hárjeheapmái ealáhussan gohčoduvvo dán lágas sámeealáhussan.

Sámiid ruovttuguovlu juohkašuvvá sámesiiddaid viidodagaide, maid rájáiđ leanaráđđehus nanne. Sámediida ceggejuvvo sámeealáhusaid hárjeheami ja sámeálbmoga eará vuoigatvuodaid dorvvasteami várás.

Giddodatregistarii merkejuvvon dálut ja oktasaš viidodagat gullet sámesiidii dan mielde go daid gullamis bálgosii mearriduvvo boáčodikšunlágas (444/48). Dállojuogadeapmái gullameahttun sámesiidda viidodagat leat sámesiidda sámeoktasašeana.

2. Kapihttal. Sámesiida

5§ Sámesiidda osolaččat. Sámesiidda osolaš lea sámesiidda viidodagas fásta ássi:

- i) Sápmelaš,
- ii) Eará dakkár olmmoš, gii hárjeha sámeealáhusa bissovaš ealáhussan jo nuppi buolvvas dahje vel guhkkelis, ja
- iii) Eará olmmoš, gean sámesiida lea dohkkehan iežas osolažžan.

Earenoamaš siva dihtii sámesiidda osolaš sáhtá ássat nuppi sámesiidda viidodagas dan mielde go ásašusain mearriduvvo. Olmmoš sáhtá leat osolažžan dušše ovtta sámesiiddas.

Sápmelaččas lea vuoigatvuohta beassat sámesiidda osolažžan go son fárra ássat ovddabealdi 1 momeanttas máinnašuvvon viidodahkii.

6§ Vuoigatvuohta sámeeláhusaide. Vuoigatvuohta boazodikšumii ja guolle- ja meahccebivdui gullá sámesiidda osolažžii. Boazodikšumis ja bálgosis mearriduvvo boazodikšunlágas (444/48).

7§ Geahččobohccot, guolle- ja meahccebivdu ruoktodárbui. Eará go 6§:s oaivvilduvvon olmmoš sáhtá oamastit bohccuid go sámesiida ja bálggus addiba dasa lobi.

Sámesiidda viidodagas fásta ássi olbmos, geas muđui ii leat doarvái guollebivdovuoigatvuohta, lea vuoigatvuohta oažžut nuvtá lobi ruoktodárbo- ja lustaguollebivdui ássangiiddas ovttá sámesiiddas. Dákkár olbmos lea maiddái vuoigatvuohta oažžut nuvtá lobi meahccebivdui sámesiidda čujuhan guovllus.

Sámesiida sáhtá vuovdit sámeoktasašeatnamasas lobiid guolle- ja meahccebivdui.

8§ Vuoigatvuohta duktásadjái ja huksemii. Sámeeláhusa hárjeheaddjis lea vuoigatvuohta oažžut sámeoktasašeatnamis duktásaji fásta ássama várás. Sámesiida berre mieđihit duktásaji earret dalle go dan sajusteapmi hehtešii govttuheamet eará sámeeláhusaid hárjeheaddjiid ealáhusaid sámeoktasašeatnamis. Duktásajis ja dasa čuoheci vuoigatvuođaid ráddjemiin lea heivvolaš osiin fámus, mii boazodállolága (351/74) 26§:s lea mearriduvvon, dattet nu, ahte manjelis 11§:s oaivvilduvvon luohpadanlobi mieđiha sámesiida go dat lea vuos gullan bálgosa oaivila.

Sámeeláhusa hárjeheaddjis lea maiddái vuoigatvuohta hukset sámeoktasašeatnamii ealáhusa hárjeheapmái dárbblaš uhcit ráhkanusaid ja biergasiid, váldit ealáhusa várás sámeoktasašeatnamis boaldin- ja goahtemuorran dárbblaš muoraid ja geavahit luonddu ja eanavuoddu ealáhusa hárjeheapmái. Vuoigatvuođas eará muorraváldimii, sámeeláhusaid hárjeheami várás dárbblaš bargovisttiid duktásajiide ja daid sajusteamis mearriduvvo dárkkibut ásašusain.

Duktásajiid mieđiheamis ja eatnama láigoheamis mearrida sámesiida go dat lea vuos skáhpon bálgosa árvalusa.

9§ Sámesiidda hálldahus ja šiehttan. Sámesiidda šiehttanválddi geavaha sámesiidda čoahkkin. Boazodikšumii guoskevaš áššiin šiehttanválddi geavaha dattet bálgosa čoahkkin. Bálgosa hálldahussii ja doaibmamii guoskevaš áššiin čuvvojuvvo muđuidge dat, mii boazodikšunlágas (444/48) mearriduvvo.

Sámesiida vällje alces gaskavuodastis ráđđehusa ja eará doaibmaorgánaid dan mielde go ásašusain ja sámesiidda bargonjuolggadusain dárkkibut mearriduvvo.

Sámesiidda čoahkkinis gehččojuvvo šiehttamuššan dat oaivil, man eanetlohku lea guottihan. Jos jienat mannet dási, mearrida jienastusa bohtosa ságajodiheddji jietna muhto válggain vuorbi.

Sámesiidda bargonjuolggadusa ráhkada sámesiida ja nanne leanaráđđehus. Sámesiidda osolaččain ja gili eará sámeeláhusaid hárjeheaddjiin ja boazoeaiggádiin dollojuvvo logahallan dan láchái go ásašusain dárkkibut mearriduvvo.

3. Kapihttal. Sámeoktasašeana

10§ Sámesiidda sámeoktasašeatnama luondu. Sámeoktasašeana lea juogetkeahtes eana- ja čáhceviidodat, mii gullá oamastanvuoigatvuođain sámesiidii. Sámeoktasašeana suodjanviidodagaidisguin merkejuvvo sámesiiddaid mielde giddodateristarii.

11§ Nuppiid vuoigatvuođat sámeoktasašeatnama viidodagas. Jos gii nu lea muittuduogáš návddašemiin, lágalaš fitnuin, duomuin dahje eará lágalaš vugiin fidnen oamastanvuoigatvuođa dihto sámeoktasašeatnama viidodahkii dahje vuoigatvuođa dihtoláhkai geavahit dán viidodaga, dakkár vuoigatvuohta bissu ain fámus. Jos eaiggát čájeha oamastanvuoigatvuođas duohtan, sus lea vuoigatvuohta oažžut viidodaga sirrejuvvot sámeoktasašeatnamis.

Mii 1 momeanttas lea daddjojuvvon vuoigatvuođa bissumis, muddehuvvo maiddá sámeoktasašeatnamii vuodđuduvvon boazodállolágas (351/74), luondduealáhuslágas (619/84), nuortalašlágas (611/84) ja boazodoallolágas (161/90) oaivvilduvvon boazo-, luondduealáhus-, nuortalaš- ja boačodoallodáluide. Dákkár dálu oažžu luohpahit dakkár olbmui, geas ii leat vuoigatvuohta sámealáhusaid hárjeheapmái, dušše earenoamáš dehálaš sivas ja čuovudettiin heivvolaš osiid mielde, mii boazodállolága 26 §:s, luondduealáhuslága 37§:s, nuortalašlága 12§:s ja boazodoallolága 31§:s lea mearriduvvon. Lobi luohpaheapmái mieđiha sámesiida go dat lea vuos gullan bálgoša oaivila.

Sámeoktasašeatnamiid guoskevaš eanaláigošiehtadusat, mat leat dahkkon eanaláigohanlága (258/66) ja ovddit eanaláigohanláhkamearrádusaid mielde, bissot fámus láigošiehtadusain mearriduvvon eavttuiguin.

12§. Sámeoktasašeatnamii guoskevaš ráddjemat. Sámeoktasašeatnama ii oaččo juohkit, luohpahit nubbái oamastanvuoigatvuođaigne iige olggosmihtidit.

Dábálaš ja sierralaš suodjalanviidodagat, mat leat sámeoktasašeatnamis, bisuhuvvojit luonddugáhttenlága (71/23) 2 kapihttalis oaivvilduvvon suodjalanviidodahkan.

Suodjalanviidodaga oažžu geavahit sámealáhusaid hárjeheapmái ja ruoktodárbui dan mielde go 6, 7, 8 ja 25§:s lea mearriduvvon.

Suodjalanviidodaga hálddahas ja geavaheamis mearrida suodjalanviidodaga

dikšunlávdegoddi, mas mearriduvvo ásašusain ja masa gullá sámesiidda ja stáhta ovddastus.

Vuovdedutkanlágádus addojuvvon lága (653/76) 3§ mielde vuodđuduvvon viidodagat bissot vuovdedutkanlágádusa iskkadanguovlun nu guhká go dat geavahuvvojit dutkandoibmii.

Guovlluid geavaheamis galgá liikká váldit vuhtii 4 momeantta mearrádusaid.

Mearridettiin sámeoktasašeatnamis dahje dan geavaheamis galgá meannudit nu, ahte sámealáhusaid hárjeheapmi oktasašeatnamis ii váttásmuva govttuheamit.

13§. Sámeoktasašeatnama dikšun ja šiehttan. Sámeoktasašeana lea sámesiidda hálddus ja divššus.

Sámesiidda oktasašeatnama várás galgá ráhkadit vuovdedoalloplána dan mielde go ásašusain mearriduvvo.

14§. Sámeoktasašeatnama buktu. Sámeoktasašeatnama buktu gullá sámesiidii, dattet nu, goalmátoassi buvttus sirdojuvvo jahkásaččat sámedikki atnui.

15§. Vástu sámesiidda vealggis. Sámeoktasašeatnama ii oaččo čatnat giddemiin earret vuovdegiddenlágas (39/30) oaivvilduvvon vuovdegiddemiin.

4. Kapihttal. Sámeálbmogii guoskevaš mearrádus

16 §. Sámegiella ja sápmelaččaid skuvlen. Sámegiella sajádagas ja sápmelaččaid skuvlemis mearriduvvo sierra.

17 §. Sámediggi. Suoma sámeálbmogii guoskevaš oktasaš áššiid giedahallama ja dikšuma várás doaibmá sámediggi, masa sápmelaččat válljejit ovddasteaddjiid gaskavuodasteaset válggaiguin. Eiseválddit berrejit gullat sámedikki oaiviliid áššiin, mat gusket sámeálbmogii, sámekultuvrii ja sámiid ruovttuguvlui. Sámedikkis lea vuoigatvuohta dahkat álgagiid ja evttohusaid ja addit cealkámušaid dáid áššiin ja geavahit mearridanválddi dan láhkái go das sierra mearriduvvo.

18 §. Sámedikki doaibman. Sámediggi vállje alcces ráđđehusa, mii váldá dárbblaš bargoveaga sápmelaččaid gielladikšuma, kultuvrra, eanangeavaheami, luonddudikšuma, giddadatáššiid ja eará vuogálaš doaimmaid várás. Sámedikkis ja dan orgánain sáhtta mearridit dárkkibut ásahusain.

5. Kapihttal. Sierralaš mearrádusat

19 §. Ruhtadeapmi. Sámedikki doaibmama várás dárbblaš ruđat čoggojit sámeoktasašeatnama buvttus. Doaibmama várás sáhtta dasa lassin mieđihit stáhtaveahki stáhta budjehtas.

20§. Nuppástusohcan. Sámesiidda čoahkkima ja sámesiidda ráđđehusa šiehttamušii oažžu juohkehaš ohcat nuppástusa dainna vuođuin, ahte šiehttamuš loavkida su vuoigatvuođa. Sámesiidda osolaš oažžu ohcat nuppástusa šiehttamušii maiddái dainna vuođuin, ahte šiehttamuš lea dahkon boastto ortnegis dahje muđuid lea lága vuostá. Váidda čujuhuvvo leanariektái. Váidináigi lea 30 beaivvi. Váidináigi rehkenastojuvvo šiehttamuša almmustahttimis.

21 §. Ruvkedoaibma. Ruvkelágas (503/65) oaivvilduvvon ruvkebiire ii oaččo mearridit sámeoktasašeatnama viidodahkii, jos ruvkedoaibma bohciidahtta dakkár vahágiid ja hehttehusaid, mat váttásmuhttet sámeeláhusa hárjeheami govttoheamit. Stáhtaráđđi sáhtta liikká dehálaš almmolaš ovddu dihtii mearridit ruvkebiirres earáláhkai go 1 momeanttas lea daddjon.

6. Kapihttal. Sirdašuvvanmearrádusat ja fápmuibohtin

22 §. Sápmelaččaid olmmošregisttar. Ovddabralde 19§:s oaivvilduvvon sápmelaččaid olmmošregisttar ráhkaduvvo nu, ahte

- 1) Ovddabealdi 3§ 1 čuoggás oaivvilduvvon olbmot biddjojuvvojit logahallamii jagi 1875 eanangirjji ja das manjit eanagirjjiid ja heaggagirjjiid vuodul, ja
- 2) Ovddabealdi 3 § 2 čuoggás oaivvilduvvon sápmelaččat, geat váilot ovddit logahallamis, lasihuvvojit registarii sápmelaččaid ođđaseamos válgalogahallama vuodul. Dát logahallan dievasmahttojuvvo goittotge daid oasis, geat leat vuolledievasagi, ja logahallamis váilovaš sápmelaččaid gáibádusas. Olmmošregistara ráhkada sisáššiidministeriia.

23 §. Sámesiidda vuodđudeapmi. Sámesiiddaid viidodagaid rájáid nanne sámedikki evttohusas Lappi leanaráđđehus go dat lea vuossu gullan áššáigullelaš gielddaid ja bálgosiid oaiviliid. Sámesiidda vuodđudančoahkkima gohčču čoahkkái leanaráđđehus. Čoahkkimii sáhtta váldit oasis ja das geavahit jietnaválddis juohke ollesahkásaš sápmelaš, gii bissovaččat ássa sámesiidda viidodagas.

Go sámesiida lea vuodđuduvvon, ovddabealdi 5§ 1 momeantta 2 čuoggás oaivvilduvvon olbmoss lea vuogiatvuohka gáibádusas vuodul beassat sámesiidda osolažžan. Son galga gáibádusas doarjjan buktit ovdan dárbbalaš duohtančájehusa.

24 §. Sámesiida vuogiatvuohalaš persovdnan. Go sámesiida lea ordniidan, dat sáhtta dahkat čatnasemiid, skahppot luovus ja gitta opmodaga ja geavahit hállanválddi duopmostuoluin ja eiseválddiid luhtti sámesiidii ja sámeoktasašeatnamii guoskevaš áššiin.

25§. Eará olmmo vuogiatvuohka boazodikšuma ja guolle- ja meahccebivddu hárjeheapmái. Eará go ovddabealdi 6§:s oaivvilduvvon olmmoš, gii bissovaš ealáhussain dikšu bohccuid sámesiidda viidodagas dahje hárjeha bissovaš ealáhussan guolle- dahje meahccebivddu sámesiidda sámeoktasašeatnamis dán lága fápmui boadedettiin, buhtastahttojuvvo boazodiškunvuogiatvuohka ja vástideaddjiláhkái guolle- ja meahccebivdovuoigatvuohka hárrái sámesiidda osolažžii nu guhká go son hárjeha dán ealáhusa, ja sus lea hállan- ja jietnaváldi sámesiidda čoahkkimis dán áššiin.

26§. Ollašuhttin. Dán lága ollašuhttimis mearriduvvo dárkkibut ásašusain.

27§. Fápmuiboahtin. Dát láhka boahka fápmui _____ beavve _____ mánuš 19__.